

<https://doi.org/10.38190/ope.12.1.5>

Stručni rad / Professional paper

REVIZIJA VREMENSKE NEOGRANIČENOSTI POSLOVANJA

mr. sc. **Željko Tintor**

RETRA d.o.o. za reviziju i poslovno savjetovanje

Lastovska 6., 10000 Zagreb, Hrvatska

Telefon: +385 91 6159 292, e-mail: retra@zg.htnet.hr

SAŽETAK

Sva poduzeća krajem poslovne godine, bez obzira na veličinu, obvezna su sačiniti temeljne financijske izvještaje, Bilancu koja prezentira njihovo financijsko stanje, Račun dobiti i gubitka s prikazom rezultata poslovanja u obračunskom razdoblju i Bilješke uz financijske izvještaje kojima dopunski pojašnjavaju pitanja izvješća. Srednje velika poduzeća dužna su sačiniti još i Izvještaj o novčanom toku, a velika poduzeća i Izvještaj o promjenama kapitala. Pri tome pretpostavka vremenske neograničenosti poslovanja temeljna je za pripremu financijskih izvještaja. Prema pretpostavci vremenske neograničenosti poslovanja podrazumijeva se da će poduzeće nastaviti s poslovanjem u doglednoj budućnosti bez namjere ili potrebe likvidacije, značajnog smanjenja opsega poslovanja ili traženja zaštite od vjerovnika sukladno zakonskim propisima. Tako pripremljeno izvješće, osim vlasnicima zanimljivo je radnicima kao garancija zaposlenosti, poslovnim partnerima kao garancija nastavka poslovanja, bankama kao garancija povrata kredita i investitorima kao garancija potencijalnog ulaganja. Stoga je važno objektivizirati i potvrditi je li menadžment primjenio navedenu pretpostavku vremenske neograničenosti poslovanja pri sastavljanju financijskih izvještaja. To je zadaća neovisne revizije financijskih izvještaja koja podrazumijeva i revidiranje menadžmentove procjene sposobnosti poduzeća da nastavi vremenski neograničeno poslovati. Ovo znači da će tijekom obavljanja revizije financijskih izvještaja, posebnu pozornost revizor posvetiti identifikaciji događaja koji bi mogli pobuditi značajnu sumnju u to je li menadžment proveo procjenu sposobnosti poduzeća da nastavi vremenski neograničeno poslovati i u kojoj je mjeri njegova procjena realna, odnosno utvrditi je li menadžment prepoznao događaje i okolnosti koji mogu uzrokovati dvojbu o sposobnosti da poduzeće nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem. U tom postupku revizor će primijeniti standardne revizorske metode i analize, ali i posebne postupke cilj kojih je objektivizirati i potvrditi mogućnost poduzeća da nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem. Ovaj je rad posvećen prikazu ciljeva revizora, njegovih postupaka u pribavljanju relevantnih dokaza temeljem kojih će zaključiti postoji li značajna neizvjesnost u vezi s događajima koji mogu utjecati na mogućnost poduzeća da nastavi vremenski neograničeno poslovati. Sukladno tome, revizor ima obvezu i odgovornost priopćiti svoje

mišljenje u revizorovom izvješću, kako bi svi zainteresirani imali spoznaju o činjenici da je prezentirano financijsko izvješće sačinjeno pod pretpostavkom vremenske neograničenosti poslovanja.

Ključne riječi: *financijski izvještaji; vremenska neograničenost poslovanja; revizija; revizorovo izvješće*

1. UVOD

Polaznu osnovu u izučavanju ove problematike čini pretpostavka da je poduzeće poslovno financijski sustav u kojem su menadžeri obvezni sačiniti i prezentirati jednom godišnje temeljne financijske izvještaje. Prema čl.19. Zakona o računovodstvu (NN br. 78/15, 120/16, 116/18 i 42/20) svi poduzetnici, bez obzira na veličinu, dužni su sačiniti i javno prezentirati Bilancu kojom se prezentira financijsko stanje poduzeća, Račun dobiti i gubitka s prikazom uspješnosti poslovanja poduzeća za određeno razdoblje i Bilješke uz financijske izvještaje kojima dopunski pojašnjavaju potonja izvješća. Srednje velika poduzeća dužna su sačiniti još i Izvještaj o novčanom toku kojim se prikazuje kretanje novca i novčanih ekvivalenata u obračunskom razdoblju, a velika poduzeća i Izvještaj o promjenama kapitala s prikazom promjena na kapitalu o poslovnoj godini. Pri sastavljanju temeljnih financijskih izvještaja odgovornost je menadžmenta poduzeća razmotriti sposobnost subjekta da nastavi vremenski neograničenim poslovanjem. Pri tome se razmatra može li poduzeće nastaviti s poslovanjem minimalno godinu dana od datuma bilance, bez očekivanja prekida poslovanja i likvidacije poduzeća, značajnog smanjivanja obujma poslovanja poduzeća i/ili traženja zaštite od vjerovnika temeljem zakona i propisa. Primjerena pretpostavka vremenske neograničenosti poslovanja podrazumijeva da se imovina i obveze evidentiraju na temelju pretpostavke da će poduzeće biti u mogućnosti realizirati svoju imovinu i podmirivati svoje obveze u budućem poslovanju. Ciljevi revizora, prema Međunarodnom revizijskom standardu (MrevS-u) 570, jesu procijeniti prihvatljivost menadžmentove primjene pretpostavke vremenske neograničenosti poslovanja pri sastavljanju financijskih izvještaja, razmotriti postoje li rizici neizvjesnosti u sposobnost poduzeća da nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem i revizijskim poistupcima probaviti dokaze u svrhu izvještavanja o vremenskoj neograničenosti poslovanja. Primarno se koristi financijskim informacijama dobivenim analizom financijskih izvještaja, a sekundarno nefinancijskim informacijama korištenjem relevantne znanstvene i stručne literature. Rad sadržajem obuhvaća: ciljeve revizora, primjere događaja koji mogu pobuditi značajnu sumnju u pretpostavku vremenske neograničenosti poslovanja, revizorovo ocijenjivanje menadžmentovih procjena, analizu financijskih izvještaja, reviziju vremenske neograničenosti poslovanja, izvještavanje i zaključke.

2. CILJEVI REVIZORA

MrevS-om 570. utvrđeni su ciljevi revizora spram pretpostavke vremenske neograničenosti poslovanja. To su:

1. Pribaviti dostatne i primjerene revizijske dokaze u vezi s primjerenošću menadžmentove primjene pretpostavke vremenske neograničenosti poslovanja u sastavljanju financijskih izvještaja.
2. Temeljem pribavljenih revizijskih dokaza zaključiti postoji li značajan rizik neizvjesnosti u vezi s događajima ili okolnostima koje mogu uzrokovati značajnu dvojbu u mogućnost poduzeća da nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem.
3. Utvrditi posljedice za revizorovo izvješće spram vremenske neograničenosti poslovanja poduzeća.

Istim revizijskim standardom dane su smjernice o revizorovoj odgovornosti u reviziji financijskih izvještaja na okolnost pretpostavke vremenske neograničenosti poslovanja i menadžmentovu procjenu sposobnosti poduzeća za nastavak vremenski neograničenog poslovanja. Kod procjene navedenog rizika revizor treba razmotriti i utvrditi postoje li događaji ili okolnosti koje mogu uzrokovati značajnu dvojbu o mogućnosti da poduzeće nastavi vremenski neograničeno poslovanje, u koju će svrhu revizor primarno utvrditi je li menadžment obavio preliminarnu procjenu sposobnosti poduzeća da nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem. Postoje dvije mogućnosti. Prva u slučaju da je takva procjena obavljena, revizor će raspraviti procjenu s menadžmentom kako bi utvrdio je li menadžment prepoznao potencijalne događaje i okolnosti koji mogu utjecati na značajnu dvojbu u mogućnost poduzeća da nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem, u kojem će slučaju razmotriti menadžmentove planove za suočavanje s procijenjenim rizicima. Druga je mogućnost da menadžment nije obavio navedene procjene, u kojem će slučaju revizor raspraviti s menadžmentom osnove promjene pretpostavke vremenske neograničenosti poslovanja i primjerenim upitima utvrditi ima li događaja ili okolnosti koje mogu uzrokovati značajnu sumnju u nesposobnost poduzeća da nastavi vremenski neograničenim poslovanjem.

Slijedom navedenog, zahtjevi koji se postavljaju pred revizora u postupcima procjene rizika prema MrevS-u 570, mogu se sažeti u sljedeće: (1) utvrditi ima li događaja koji bi mogli probuditi značajnu sumnju u sposobnost poduzeća za nastavak vremenski neograničenog poslovanja, (2) je li menadžment proveo navedenu preliminarnu procjenu, (3) raspraviti s menadžmentom postojanje navedenih potencijalnih događaja i/ili stanja koji bi mogli dovesti u sumnju sposobnost poduzeća za nastavak vremenski neograničenog poslovanja i pribaviti mišljenje, stavove i odgovore menadžmenta u vezi s tim, (4) prepoznati navedene događaje i/ili stanja i pribaviti menadžmentove planove djelovanja na prepoznate rizike, (5) procijeniti menadžmentove planove djelovanja i reakcije na prepoznate rizike i (6) na osnovu navedenog zaključiti postoji li rizik značajne neizvjesnosti i je li korištenje pretpostavke vremenski neograničenog poslovanja primjereno. Ovisno o stečenom razumijevanju sačinat će se plan revizijskih postupaka radi pribavljanja dostatnih i primjerenih revizijskih dokaza u vezi s primjerenošću menadžmentove pretpostavke vremenske neograničenosti poslovanja.

3. PRIMJERI DOGAĐAJA KOJI MOGU POBUDITI ZNAČAJNU SUMNJU U PRETPOSTAVKU VREMENSKE NEOGRANIČENOSTI POSLOVANJA

Različiti su primjeri događaja i/ili uvjeta i okolnosti koji, pojedinačno ili skupno, mogu pobuditi značajnu sumnju u pretpostavku vremenske neograničenosti poslovanja. Vremenski promatrano izvori nekih su informacije o poslovanju u prethodnom razdoblju, neki su rezultat spoznaja o trenutnom stanju u vanjskom i unutarnjem okruženju, a neki proizlaze iz najavljenih događaja i/ili procjene vjerojatnog nastanka istih u bliskoj budućnosti. Prema vrstama, vodič za korištenje MrevS-a u revizijama malih i srednjih poduzeća (2014. str.170.) grupira ih u tri skupine: financijski, poslovni i ostali događaji. U sljedećoj su tablici ilustrativno prikazani neki od primjera događaja koji mogu probuditi značajnu sumnju u pretpostavku vremenske neograničenosti poslovanja poduzeća.

Tablica 1. Primjeri situacija koje mogu probuditi značajnu sumnju u pretpostavku vremenske neograničenosti poslovanja poduzeća

Pokazatelji	Opis
Financijski	<ul style="list-style-type: none"> *postojanje neto obveza ili neto tekućih obveza *zaduživanje s fiksnim datumima koja su po dospjeću bez realnih izgleda za obnovu ili otplatu *pretjerano kratkoročno zaduživanje za dinanciranje dugoročne imovine *indikacije na povlačenje potpore od strane vjerovnika *negativni poslovni novčani tokovi u financijskim izvještajima *nepovoljni ključni financijski pokazatelji *značajan gubitak u poslovanju *pogoršanje u vrijednosti imovine za generiranje novčanih tokova *nemogućnost plaćanja dospjelih obveza *nemogućnost poštivanja kreditnih uvjeta *prijelaz s plaćanja s odgodom na plaćanje pri isporuci *kašnjenje ili nemogućnost isplate dividende *nemogućnost dobivanja financijskih sredstava za bitna ulaganja
Poslovni	<ul style="list-style-type: none"> *menadžmentova namjera likvidacije poduzeća ili obustave rada *gubitak ključnog menadžmenta bez zamjene *gubitak važnih tržišta i/ili kupaca i dobavljača *poteškoće s radnom snagom *nedostatak važnih zaliha *pojava vrlo uspješne konkurencije
Ostali	<ul style="list-style-type: none"> *neusklađenost s kapitalnim ili zakonskim zahtjevima i propisima *pokrenuti regulatorni postupci koji bi rezultirali tužbama koje poduzeće neće moći zadovoljiti *promjene zakona, propisa ili vladinih politika koje će negativno utjecati na poduzeće *neosiguranost za katastrofalne štete

Izvor: Vodič za korištenje MrevS-a u malim i srednjim poduzećima

Navedeni i slični događaji osnova su menažmentovih procjena značajnih rizika vremenske neograničenosti poslovanja poduzeća. U slučaju njihovih postojanja ili procjene nadolazanja navedenih događaja, menadžment može poduzeti mjere za njihovo ublažavanje. Posebno su značajni događaji koji izravno ili posredno utječu na likvidnosti, novčane tokove i mogućnosti financiranja poslovanja, gdje menadžment svojim planovima može predvidjeti alternativne mjere kao što su reprogramiranje kredita, zamjena kratkoročnih dugoročnim kreditima, restrukturiranje imovine u korist trajnih obrtnih sredstava te pribavljanja dodatnog kapitala.

4. REVIZOROVO OCIJENJIVANJE MENADŽMENTOVIH PROCJENA

MrevS 570 predviđa revizorovu ocjenu menadžmentovih procjena sposobnosti poduzeća da nastavi vremenski neograničenim poslovanje. U tu svrhu potrebno je da revizor prvenstveno od menadžmenta pribavi potvrdu da nema namjeru: (a) likvidirati društvo i (b) značajno smanjiti obujam proizvodnje. Ako je to izvjesno revizor će raspraviti s menadžmentom njegove procjene sposobnosti poduzeća da nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem, uzimajući u obzir razdoblje koje je menadžmet koristio u svojoj procjeni kako zahtjeva primjenjivi okvir financijskog izvještavanja i/ili zakonska regulativa. Ako je to razdoblje kraće od jedne godine nakon datuma bilance, revizor će zahtijevati od menadžmenta da svoje razdoblje procjene proširi na razdoblje barem od jedne godine od datuma bilance. Također je značajno pitanje postupka kojeg menadžment provodi pri procjenjivanju prikladnosti primjene vremenske neograničenosti poslovanja. Naime, menadžment često svoju procjenu sposobnosti poduzeća da nastavi vremenski neograničeno poslovati ne priprema temeljem procjene budućih događaja i okolnosti koje utječu na rizik primjene pretpostavke vremenske neograničenosti poslovanje, već se umjesto toga oslanja na svoje poznavanje profitabilnog poslovanja u prethodnim razdobljima i dostupnosti izvora financiranja, bez detaljnog razmatranja drugih čimbenika značajnih za procjenu. U tom će slučaju revizor za ocjenu menadžmentovih procjena obvezno analizirati financijske izvještaje prethodnog razdoblja, planske financijske izvještaje za naredno razdoblje i zadnje raspoložive financijske informacije nakon datuma bilance te utvrditi trendove kretanja ključnih financijskih pokazatelja. Pri tome će utvrditi: (a) ima li poduzeće neto imovinu/obveze, (b) ima li pozitivan/negativan obrtni kapital, (c) ostvaruje li pozitivan/negativan financijski rezultat, (d) ostvaruje li pozitivan/negativan novčani tok iz poslovanja, (e) ostvaruje li pozitivne/negativne ključne pokazatelje poslovanja i (f) financijskog zaduživanja, kao i trendove navedenih informacija i pokazatelja. U svom razmatranju, revizor se koristi informacijama dobivenim analitičkim postupcima koji uobičajeno podrazumijevaju financijsku analizu upotrebom horizontalne i vertikalne analize financijskih izvještaja, upotrebom osnovnih skupina financijskih pokazatelja, upotrebom sintetskih pokazatelja i upotrebom sustava pokazatelja.

Glavni izvori informacija koji omogućuju da se primjenom analitičkih metoda i tehnika osiguraju pokazatelji koji revizoru pomažu pri procjenjivanju pretpostavki vremenski neograničenog poslovanja su temeljni financijski izvještaji poduzeća. „Financijski izvještaji

služe kao kontrolna ploča s mjernim instrumentima. Oni izvještavaju o radu menadžera, potvrđuju njihove uspjehe i neuspjehe i upozoravaju na probleme. Tumačenje informacija koje daje složena kontrolna ploča zahtijeva poznavanje instrumenata i njihova prilagođavanja kako bi se razumjeli dobiveni podaci“ (Meigs & Meigs, 1999., str. 923.). Temeljne financijske izvještaje čini skup koji najčešće obuhvaća: (a) bilancu, (b) račun dobiti i gubitka, (c) izvještaj o novčanom toku, (d) izvještaj o promjenama kapitala (glavnice) i (e) bilješke uz financijske izvještaje, pripremljenih u skladu s propisima i općeprihvaćenim računovodstvenim standardima koji osiguravaju njihovu autentičnost, transparentnost i usporedivost. Sadržajno svaki od njih daje određeni prikaz stanja i poslovanja kao rezultat prošlih upravljačkih odluka. „Svi ti izvještaji međusobno su povezani i upućeni jedni na druge. Neki su statičkog karaktera jer pokazuju situaciju u određenoj točki vremena, a drugi pokazuju promjene ekonomskih kategorija u određenom razdoblju te stoga imaju dinamički karakter. Promatrani zajedno, u međusobnoj interakciji, govore o „zdravstvenom stanju“ nekog poduzeća, a utvrditi i razumjeti to „stanje“ znači imati mogućnost donositi primjerene i racionalne poslovne odluke“ (Grupa autora, redaktor Lajoš, Ž., 2008. str. 52.). Za potrebe ovog istraživanja, kao izvor financijskih informacija koristimo bilancu i račun dobiti i gubitka odabranog metaloprerađivačkog poduzeća, a istraživanjem su obuhvaćena dva posljednja razdoblja poslovanja tog poduzeća.

4.1. Bilanca

Bilanca je jedan od temeljnih financijskih izvještaja, koji pokazuje financijsko stanje poduzetnika na određeni dan. Sadržajno svojim obujmom i strukturom, bilanca obuhvaća imovinu i izvore te imovine u formi obveza i kapitala na određeni dan, redovito na kraju poslovne godine. Dakle, temeljni segmenti bilance s jedne strane jesu imovina sadržana u aktivi bilance te kapital i obveze sadržani u pasivi bilance, kao izvori financiranja ukupno raspoložive imovine u aktivi bilance.

Aktivu bilance pokazuje sadržaj i strukturu ukupno raspoložive vlastite imovine poduzeća. Najvažnije su kategorije imovine: (a) stalna imovina koja se koristi dugoročno i (b) tekuća imovina koja se koristi kratkoročno. Kombinacijom kriterija vrste, pojavnih oblika i trajnosti, imovina kojom raspolaže poduzeće u bilančnoj aktivi prikazana je prema kriteriju rastuće likvidnosti, što znači da su na prvom mjestu prikazani vrste i oblici dugotrajne imovine, a potom vrste i oblici kratkotrajne imovine. U aktivi bilance dugotrajna imovina je klasificirana u skupine kao: nematerijalna imovina, materijalna imovina, financijska imovina i potraživanja, a kratkotrajna imovina se klasificira kao: zalihe, potraživanja, kratkotrajna financijska imovina i novac u banci i blagajni. Tako klasificirane kategorije imovine dalje se analitički prikazuju u podskupinama po vrstama imovine.

U pasivi bilance, izvori angažirane imovine klasificirani su na: (a) kapital kao vlastite izvore imovine i obveze kao tuđe izvore imovine s tim da su obveze raščlanjene na (b) tekuće obveze s dospijecom do godine dana i (c) dugoročne obveze koje su plative u roku duljem od godine dana. Kapital i obveze također se dalje analitički razrađuju i prikazuju u podskupinama po vrstama izvora financiranja.

Temeljna značajka bilance jest koncept dvostranog promatranja, odnosno bilančna ravnoteža imovine s jedne strane i kapitala i obveza s druge strane. Navedena ravnoteža ne govori ništa o financijskom stanju poduzetnika. Tek izučavanje njezine strukture upućuje na određena stanja poduzetnika. Primjerice, cjelokupna imovina prikazana u aktivi jest u formalno pravnom vlasništvu poduzetnika. Međutim, samo kapital pokazuje koji je dio imovine u stvarnom vlasništvu poduzetnika, a koji je dio u tuđem vlasništvu (vjerovnici) i koliko iznose neotplaćene obveze u pasivi bilance ili pak kakav je odnos vlastitih i tuđih izvora što upućuje na stupanj zaduženosti poduzetnika. Sve su to značajna bilančna pitanja od utjecaja na procjenu sposobnosti poduzeća da nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem.

4.2. Račun dobiti i gubitka

Račun dobiti i gubitka jedan je od temeljnih financijskih izvještaja, koji prikazuje učinke ranijih poslovnih odluka na poslovanje. Pokazuje obujam i strukturu prihoda i rashoda i dobit, odnosno gubitak kao financijski rezultat njihova sučeljavanja u određenom obračunskom razdoblju, najčešće tijekom kalendarske godine.

Osnovni model u našoj praksi obuhvaća poslovne i financijske prihode s jedne strane i poslovne i financijske rashode s druge strane sučeljavanja, gdje se kao rezultat pojavljuje dobit ili gubitak prije poreza, a potom nakon odbitka poreza na dobit, kao dobit ili gubitak nakon poreza. Klasifikacija prihoda i rashoda dodatno je analitički razrađena u podskupine i vrste prihoda i rashoda. Bitna karakteristika računa dobiti i gubitka jest da se u njemu prikazani rashodi klasificirani po prirodnim vrstama troškova, što predstavlja ograničavajući faktor za dio financijskih analiza i interpretaciju njihova rezultata.

4.3. Nefinancijske informacije i pokazatelji

Pored financijskih informacija i pokazatelja, revizor za procjenu vremenske neograničenosti poslovanja poduzeća koristi i nefinancijske informacije i pokazatelje. Za razliku od financijskih, ove informacije i pokazatelji ne moraju uvijek biti u kvantificiranom obliku. „Nefinancijski pokazatelji mogu biti i kvalitativne, a ne samo kvantitativne mjere. U tom je smislu potrebno pratiti trend kretanja određenog pokazatelja koji ne mora nužno biti izražen u apsolutnim i relativnim brojevima“ (*Grupa autora, redaktor Lajoš, Ž., 2008.str.353.*). Kada je riječ o nefinancijskim informacijama specifičnost istraživanja ogledava se u činjenici da se analitički promatraju organizacija poduzeća, tržišta nabave i prodaje, poslovni partneri i struktura prometa, asortiman i druga relevantna pitanja, koja mogu biti izvorom rizika. Bilješke uz financijske izvještaje sadrže i značajne nefinancijske informacije o odabranim poduzećima. Sadržajem daju prikaz elemenata organizacijske strukture i temeljnih računovodstvenih politika, analitičke prikaze i tumačenja značajnih kategorija pretpostavki poslovanja, različita poslovna priopćenja unutarnjih i vanjskih okruženja poslovnih subjektata, strategije bavljenja rizicima, nadzor i upravljanje rizicima. Značajan izvor nefinancijskih informacija čine priopćenja i informacije dobivene izravnim komunikacijama s

vlasnicima i menadžmentom poduzeća, posebno one informacije koje su relevantne za procjenu vremenske neograničenosti poslovanja poduzeća. Pri tome treba uvažavati specifičnosti svakog poduzeća i ciljeve koji se žele postići te voditi računa da su nefinancijske informacije i pokazatelji također u funkciji ostvarivanja vremenske neograničenosti poslovanja i dugoročnih financijskih rezultata.

5. ANALIZA FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA

Analizu financijskih izvještaja možemo smatrati sredstvom kojim se pribavljaju informacije o financijskom stanju i uspješnosti poslovanja poduzetnika, koja teži stvaranju mišljenja o financijskom stanju i uspješnosti poslovanja proteklog razdoblja, kao i mišljenju o mogućnostima vremenski neograničenog poslovanja. „Financijsko stanje i uspješnost poslovanja rezultat je niza pojedinačnih odluka o investicijama, poslovanju i financiranju, koje kontinuirano donosi menadžment (uprava) poduzeća. Zato se financijsko stanje u kontekstu donošenja tih odluka može promatrati kao kumulativni rezultat investicijskih i financijskih odluka, a uspješnost poslovanja s pomoću neto učinka poslovanja (dobiti ili gubitka) u određenom razdoblju prema utjecaju na vlasničku glavnica“ (Tintor, 2014., str.42). Stoga se i analiza financijskih izvještaja primarno raspravlja s aspekta upravljanja poslovanjem i razvojem, što podrazumijeva i proces planiranja budućeg poslovanja u kontekstu procjene vremenske neograničenosti poslovanja.

Da bi ispunila očekivanja korisnika informacija, analiza financijskih izvještaja mora sustavno provesti ispitivanje složenog objekta ispitivanja. Dvije su standardne metode kojima to čini: (a) raščlanjivanje, da bi se utvrdio kvalitativan sustav i struktura složenog elementa, a za što je pretpostavka složenost elementa ispitivanja i (b) uspoređivanje kvantitativnih odnosa, da bi se vidjela njegova razvojna tendencija, a za što je uvjet postojanje najmanje dvije veličine koje se uspoređuju. Osim standardnih u ispitivanju se koriste i posebne (specijalne) metode triju skupina: (a) metoda odnosa vrijednosti, kojom se odnos između dvaju skupina podataka iskazuje kao brojčano iskazani omjer, (b) metoda indeksnih brojeva ili metoda trenda, kojom se apsolutni brojevi iz financijskih izvještaja određene godine izjednačuju sa 100, a potom se stavke sljedećih godina preračunavaju na osnovu prve godine kao bazne, i (c) metoda standardizacije, kojom se dobiveni pokazatelji uspoređuju sa standardnim ili drugim referentnim veličinama, a što predstavlja zadnju kariku u analizama financijskih izvještaja i prosudbi djelotvornosti poslovanja. U procesu analize financijskih izvještaja moguće se koristiti čitavim nizom različitih postupaka, koji su utemeljeni na raščlanjivanju i uspoređivanju.

Klasifikacija postupaka analize financijskih izvještaja, kao temeljna sredstva i postupke koji se rabe u analizi financijskih izvještaja podrazumijeva: (a) komparativne financijske izvještaje, odnosno postupke horizontalne analize koji nam pružaju informaciju o promjenama pozicija financijskih izvještaja tijekom nekoliko obračunskih razdoblja i uočavanje tendencija s pomoću serije indeksa, (b) strukturne financijske izvještaje, odnosno postupke vertikalne analize koji nam pružaju informaciju o promjenama u strukturi financijskih izvještaja i (c) financijski pokazatelji koji nam pojedinačno ili kao skupina, sustav ili zbrojni sinte-

tički pokazatelji pružaju temeljne informacije za poslovno odlučivanje i procjenu vremenske neograničenosti poslovanja. Za potrebe ove analize koristimo bilancu i račun dobiti i gubitka odabranog poduzeća metaloprerađivačke djelatnosti.

5.1. Horizontalna i vertikalna analiza financijskih izvještaja

Značajan izvor financijskih informacija lako se može vidjeti ako istovrsne podatke iz financijskih izvještaja za dvije ili više godina prikažemo jedne pored drugih u odgovarajućoj tabličnoj formi. Takav prikaz financijskih izvještaja naziva se komparativnim financijskim izvještajem. „Komparativni financijski izvještaji koji služe kao podloga za provedbu horizontalne analize mogu se razmatrati u kontekstu uspoređivanja. Horizontalnom analizom nastoje se uočiti tendencije i dinamika promjena pojedinih pozicija temeljnih financijskih izvještaja. Na temelju tih promjena prosuđuje se kakva je uspješnost i sigurnost poslovanja promatranog poduzeća“ (Gulin, Tušek i Žager, 2004., str.179). Smatra se primarnim oblikom ispitivanja financijskih izvještaja, jer se ispitivanje svodi na utvrđivanje apsolutne i/ili postotne razlike među istovrsnim podacima za razdoblje od dvije ili više godina. Reduciranjem pozicija bilance i računa dobiti i gubitka, željeli smo poboljšati preglednost podataka i olakšati provođenje postupka analize. Komparativni prikaz nam pomaže u sagledavanju poboljšava li se poslovanje ili se pogoršava. Međutim, za korištenja i interpretacije podataka potrebni su nam određeni standardi radi prosuđivanja kvalitete podataka. Tri su takva standarda u primjeni: (1) uspješnost poslovanja poduzeća u prošlosti, (2) uspješnost poslovanja konkurentskih poduzeća iste djelatnosti, i (3) prosječni pokazatelji grane djelatnosti poduzeća. Osim ocjene prošlih kretanja, komparativni prikaz nam pomaže i u procjeni budućih trendova, ali je tu potrebno biti oprezan jer se okruženje i uvjeti u kojima se poslovalo mogu vrlo lako promijeniti.

Analiza financijskih izvještaja koja omogućava međusobno uspoređivanje pojedinih elemenata strukture financijskih izvještaja radi otkrivanja promjena i važnosti međusobnih odnosa pojedinih pozicija financijskih izvještaja. Uobičajena sredstva koja se rabe u vertikalnoj analizi jesu strukturni financijski izvještaji. „Strukturni financijski izvještaji koji služe kao podloga za provedbu vertikalne analize mogu se razmatrati u kontekstu raščlanjivanja. Vertikalna analiza omogućava uvid u strukturu financijskih izvještaja“ (Gulin, Tušek i Žager, 2004., str. 179). Strukturiranje se postiže tako da se odredi bazna pozicija financijskog izvještaja koja se izjednačava sa 100, a potom se sve druge pozicije strukture izračunavaju kao postotak od bazne pozicije. Strukturiranje bilance provedeno je na način da se ukupna aktiva i pasiva izjednačavaju sa 100, a potom se sve pozicije aktive odnosno pasive izračunavaju kao postotak od ukupne aktive ili pasive. Slično je i sa strukturiranjem računa dobiti i gubitka. Ukupni se prihod izjednačava sa 100, a potom se sve pozicije računa dobiti i gubitka izračunavaju kao postotak od ukupnog prihoda. Prilikom strukturiranja bilance i računa dobiti i gubitka korištene su reducirane pozicije financijskih izvještaja odabranog poduzeća, kako bismo olakšali provođenje postupka analize te postigli veću preglednost i usporedivost podataka.

Tablica 2. Komparativna i strukturna bilanca

OPIS	2020. .g.	%	2021.g.	%	Index
1	2	3	4	5	6(4/2)
A DUGOTRAJNA IMOVINA	314.651.684	35	329.772.007	30	105
1. Nematerijalna imovina	8.008.136	1	9.746.698	1	123
2. Materijalna imovina	306.643.548	34	320.025.309	29	104
3. Biološka imovina	380.033	0	380.033	0	100
4. Financijska imovina	0	0	0	0	-
5. Potraživanja	0	0	0	0	-
B. KRATKOTRAJNA IMOVINA	579.752.234	65	790.959.761	70	136
1. Novac	78.758.014	9	348.771.993	31	442
2. Financijska imovina	158.957.605	19	140.382.840	13	88
3. Potraživanja	24.164.028	3	38.899.186	3	163
4. Zalihe	317.872.587	36	262.905.742	23	83
C. AVR	697.587	0	686.777	0	98
D. KUPNO AKTIVA	895.101.505	100	1.121.418.545	100	125
A. KAPITAL I REZERVE	871.441.647	97	1.029.890.349	92	118
1. Upisani	7.521.000	1	7.521.000	0	100
2. Rezerve	5.788.084	0	4.191.227	0	72
3. Zadržani	780.259.623	87	747.307.465	67	96
4. Dobit razdoblja	81.515.073	9	270.870.657	24	330
B. REZERVIRANJA	0	0	0	0	-
C. DUGOROČNE OBVEZE	0	0	0	0	-
D. KRATKOROČNE OBVEZE	23.531.623	3	90.680.999	8	379
E. PVR	128.235	0	847.197	0	662
F. UKUPNO PASIVA	895.101.505	100	1.121.418.545	100	125

Izvor: rad autora, 2022.g.

Tablica 3. Komparativni i strukturni račun dobiti i gubitka

OPIS	2020. g.	%	2021. g.	%	Index
1	2	3	4	5	6 (4/2)
I. POSLOVNI PRIHODI	365.939.944	97	844.739.579	99	231
II. POSLOVNI RASHODI	275.530.585	73	480.887.783	57	174
1. Promjena vrijednosti zaliha	-61.054.850	-16	44.893.048	5	5
2. Materijalni troškovi	119.023.960	31	187.533.871	22	157
- troškovi sirovina i materijala	92.450.462	24	128.097.666	15	15
- troškovi prodane robe	3.541.040	1	5.560.111	1	2
- ostali vanjski troškovi	23.032.458	6	53.886.094	6	6
3. Troškovi osoblja	139.941.372	37	168.867.823	20	121
- neto plaće i nadnice	91.392.788	24	108.273.460	13	12
- troškovi poreza i doprinosa iz plaća	31.730.744	8	39.575.481	5	5
- doprinosi na plaće	16.817.840	5	21.018.882	2	2
4. Amortizacija	41.717.820	11	40.489.716	95	95
5. Ostali troškovi	34.480.267	9	37.164.424	108	108
III. FINANCIJSKI PRIHODI	12.011.059	3	6.714.579	1	56
1. Kamate	2.074.506	0	1.154.987	0	57
2. Tečajne razlike	9.936.553	3	5.559.592	1	57
IV. FINANCIJSKI RASHODI	6.691.576	2	39.639.063	5	628
1. Kamata i sl.	169	0	511	0	303
2. Tečajne razlike i sl.	6.691.407	2	39.638.552	5	60
V. UKUPNI PRIHODI	377.951.003	100	851.454.338	100	225
VI. UKUPNI RASHODI	282.222.161	75	520.526.846	61	185
VII. DOBIT/GUBITAK PRIJE OPOREZIVANJA	95.728.842	25	330.927.492	39	344
VIII. POREZ NA DOBIT	17.855.902	5	60.056.835	7	333
IX. DOBIT ILI GUBITAK RAZDOBLJA	77.872.940	21	270.870.657	32	347

Izvor: rad autora 2022.g.

5.2. Pojedinačni i skupni pokazatelji

Najznačajniji pojedinačni i skupni pokazatelji financijske analize su: *pokazatelji likvidnosti*, *pokazatelji zaduženosti*, *pokazatelji aktivnosti*, *pokazatelji ekonomičnosti*, *pokazatelji profitabilnosti* i *pokazatelji investiranja*. Jedan od primarnih zadataka menadžmenta jest osiguranje **likvidnosti i sigurnosti** poduzeća. Najčešći pokazatelji likvidnosti jesu koeficijent tekuće likvidnosti, koeficijent ubrzane likvidnosti i koeficijent financijske stabilnosti. **Zaduženost** podrazumijeva da se poslovanje vodi posuđenim novcem. Najčešći pokazatelji zaduženosti su koeficijent zaduženosti, koeficijent vlastitog financiranja, koeficijent financiranja i pokrivanje troškova kamata. Temeljno je pravilo ako je stopa profitabilnosti veća od kamatne stope poduzetnik će imati koristi od zaduživanja. Međutim, svako smanjenje stope profitabilnosti sugerira poduzetniku da bi, ukoliko ima dovoljno novca, trebalo vratiti pozajmice i smanjiti stupanj zaduženosti. **Pokazatelj aktivnosti** mjerimo koeficijentom obrta ukupne imovine, koeficijent obrta kratkotrajne imovine, koeficijent obrta potraživanja i koeficijent obrta zaliha. Analiza aktivnosti daje odgovore na sposobnost poduzetnika da generira dovoljno obrtnih sredstava (radnog kapitala) za tekuće poslovanje i redovito plaćanje tekućih obveza. Radni kapital predstavlja višak tekuće imovine iznad tekućih obveza poduzetnika. Kvaliteta radnog kapitala mjeri se (a) strukturom kratkotrajne imovine i (b) vremenom naplate potraživanja odnosno koliko je potrebno da se nenovčani oblici tekuće imovine pretvore u novac. **Ekonomičnost** poslovanja usmjereni je mjerni pokazatelj u kojoj mjeri i koliko svaka jedinica rashoda generira ostvareni veći prihod. Prema tome oni upućuju na odnos prihoda i rashoda, odnosno pokazuju koliko se prihoda ostvari na svaku jedinicu rashoda. Najčešći pokazatelji ekonomičnosti jesu: ekonomičnost ukupnog poslovanja, ekonomičnost poslovanja i ekonomičnost financiranja. Koeficijenti ekonomičnosti uvijek bi trebali biti veći od 1 jer samo takav odnos pokazuje da su na svaku jedinicu rashoda ostvareni veći prihodi. **Profitabilnost** pokazuje efikasnost poslovanja poduzetnika. Najvažniji pokazatelji su: marža profita koja pokazuje efikasnost poslovanja prije nego se plati kamata na angažirane pozajmice, potom rentabilnost imovine koja pokazuje efikasnost korištenja ukupnog kapitala i rentabilnost kapitala, koja pokazuje efikasnost korištenja vlastitog kapitala. **Pokazatelji investiranja** pokazuju koliko je novčanih jedinica dobiti ostvareno po dionici (udjelu), odnosno kolika je dividenda po dionici te kakav je odnos cijene i dobiti po dionici. Kao takva zanimljiva je investitorima i s pokazateljem dobit po dionici, dividenda po dionici odnos cijene i dobiti po dionici, rentabilnost dionice ukupno, rentabilnost dionice dividendna, kao i tržišna cijena po dionici.

Tablica 4. Pokazatelji financijske analize

OPIS	Godina		
	2020.	2021.	Index
Pokazatelji likvidnosti			
Koeficijent tekuće likvidnosti	25,34	8,68	34
Koeficijent ubrzane likvidnosti	11,08	5,80	52
Koeficijent trenutne likvidnosti	3,25	3,84	118
Koeficijent finan. stabilnosti	0,36	0,32	89
Pokazatelji zaduženosti			
Koeficijent zaduženosti	2,63	8,11	308
Koeficijent samofinanciranja	2,70	9,18	340
Koeficijent financiranja	0,03	0,09	300
Koeficijent pokrića kamata	15,30	9,35	0,61
Pokazatelji aktivnosti			
Koeficijent obrta UI	0,42	0,32	76
Koeficijent obrta KI	0,65	1,08	166
Koeficijent obrta potraživanja	57,62	32,00	56
Koeficijent obrta zaliha	1,15	3,18	277
Pokazatelji ekonomičnosti			
Ukupnog poslovanja	1,34	1,64	122
Ekonomičnost poslovanja	3,08	4,51	146
Ekonomičnost financiranja	1,80	0,17	9
Pokazatelji profitabilnosti			
Marža profita (MP) %	21,61	31,87	147
EBIT (%)	25,37	38,93	153
Rentabilnost imovine (R) %	9,09	27,65	304
Rentabilnost kapitala (RK) %	9,32	26,30	282
Pokazatelji investiranja			
1. EPS (neto dobit/broj dionica)	-	-	-
2. DPS (isplata/broj dionica)	-	-	-
3. P/E Tržna cijena dionice	-	-	-

Izvor: rad autora 2021.g.

5.3. Sustavi i sintetički pokazatelji

Pojedinačni pokazatelji odnose se na pojedine segmente poslovanja. Stoga je, bez obzira na njihov broj, ograničeno njihovo korištenje radi zaključivanja o cjelini. Na određeni način to se odnosi i na pojedine skupne pokazatelje. Zbog toga se za sagledavanje cjeline koriste različiti složeni pokazatelji. „Pod sustavom ili sistemom pokazatelja podrazumijeva se izbor odgovarajućih pokazatelja, odgovarajući način njihova povezivanja ili odgovarajuća zavisnost i sveukupna zavisnost pojedinih pokazatelja i njihovog povezivanja s ciljem“ (Tintor, 1983., str. 124). Najčešće se koristimo s dva složena sustava pokazatelja, Du Pontovim sustavom analitičkih pokazatelja i Altmanovim Z-score sintetičkim pokazateljem financijske sigurnosti.

Du Pontov sustav pokazatelja nastao je kao potreba sagledavanja cjeline problema i koristi se ponajprije za potrebe planiranja poslovanja, poslovnog odlučivanja i razvoja poduzetnika. On odražava najviši cilj rada i poslovanja poduzetnika. Za poduzetnike se kao najvažniji pokazatelj stanja, poslovanja i opravdanosti ulaganja ističe rentabilnost ukupne imovine. Izračun se temelji na umnošku marže profita (neto dobit+kamate/ poslovni prihodi) i koeficijenta obrta ukupne imovine (poslovni prihodi/ ukupna imovina). Shematski se sustav najčešće prikazuje u piramidnom obliku, tako da je na vrhu piramide prikazana rentabilnost ukupne imovine kao cilj istraživanja. U ovom slučaju navedeni se pokazatelj koristi u svrhu procjene poslovnog potencijala i mogućnosti.

Za razliku od prethodnog pokazatelja koji upućuje na sveukupnu rentabilnost odnosno uspjeh poslovanja, Altmanov Z-score indeks, najpoznatiji je model predviđanja neuspjeha poslovanja i mogućnosti stečaja. U svojim istraživanjima koji su mu poslužili za predviđanje neuspjeha i stečaja poduzeća, Altman je koristio veći broj omjera različitih kategorija bilance i računa dobiti i gubitka koji su poslužili za predviđanje neuspjeha poslovanja poduzeća. Glavni mu je cilj predviđanja stečaja poduzeća u roku od jedne ili dvije godine. Altmanova formula za izračun Z-score indeksa jest zbrojni pokazatelj koji se izračunava primjenom formule $Z=1,2xX1+1,4xX2+3,3xX3+0,6xX4+1,0xX5$, a namijenjena je prvenstveno proizvodnim poduzećima. Postoje i drugi sustavi i sintetički pokazatelji poput Kralicekovog DF pokazatelja, koji je sličnim postupkom analize razvio model za identificiranje krize u poduzeću. Međutim, s obzirom da je predmetom sagledavanja revizorova procjena mogućnosti vremenski neograničenog poslovanja poduzeća, koristimo Altmanov Z-score indeks kao model mjerenja, a koji eksplicitnije upućuje na procjenu mogućnosti vremenski neograničenog poslovanja poduzeća.

Tablica 5. Usporedni prikaz sustava pokazatelja

OPIS	Godina		
	2020.	2021.	Index
Altmanov Z-score indeks	25,05	10,25	41
Du Pontov sustav pokazatelja	10,66	29,25	274

Izvor: rad autora, 2022.

6. REVIZIJA VREMENSKE NEOGRANIČENOSTI POSLOVANJA

Cilj je revizora utvrditi je li menadžment sastavio financijske izvještaje uz primjenu pretpostavke neograničenosti vremena poslovanja. U tu svrhu primarna je zadaća revizora pribaviti i provjeriti izjavu menadžmenta da nema namjeru likvidirati poduzeće odnosno značajnije smanjiti obujam poslovanja. Ako je to izvjesno, revizor provjerava koje je raspoložive informacije menadžment razmatrao prilikom procjenjivanja prikladnosti promjene pretpostavke neograničenosti vremena poslovanja. Kako bi ocijenio je li menadžment svoju procjenu temeljio samo na osnovu profitabilnog poslovanja u prethodnom razdoblju i dostupnosti izvora financiranja, bez detaljnog razmatranja drugih čimbenika značajnih za procjenu, revizor će analizirati financijske izvještaje na način kako je to prikazano u prethodnom poglavlju te razmotriti planske financijske izvještaje i zadnje raspoložive financijske izvještaje nakon datuma bilance. Smjericama Hrvatske revizorske komore PZR-1. (2011) sugereirano je revizoru da je pri tome osobito važno uvrđiti: (a) ima li poduzeće neto imovinu ili neto obveze, (b) ima li poduzeće pozitivan ili negativan obrtni kapital, (c) ostvaruje li se pozitivan ili negativan financijski rezultat, (d) ostvaruju li se pozitivan ili negativan novčani tok iz poslovanja i ukupni novčani tok, (e) jesu li ključni pokazatelji poslovanja pozitivni, (f) ima li mogućnost financijskog zaduživanja i sl. Također, provjerit zapisnike sjednica Uprave i Nadzornog odbora i drugih relevantnih tijela poduzeća radi utvrđivanja sadrže li isti informacije koje mogu upućivati na mogućnost da nije prikladna primjena pretpostavke vremenske neograničenosti poslovanja na sastavljanje financijskih izvještaja koji se revidiraju.

Radi utvrđivanja kontradiktornosti u odnosu na ono što se očekuje u vezi s temeljnom računovodstvenom pretpostavkom vremenske neograničenosti poslovanja, revizor obvezno mora, s menadžmentom i revizorskim timom, raspraviti sljedeće čimbenike:

Tablica 6. Čimbenici rasprave između menadžmenta i revizorskog tima

Pitanja za raspravu s menadžnetom	Pitanja za raspravu s revizijskim timom
<ul style="list-style-type: none"> - gubitak tržišta, velikih kupaca i/ili narudžbi - značajna promjena uvjeta poslovanja - fluktuacija ključnog osoblja - promjena ključnih dobavljača - gubitak licence, koncesije, patentnih prava i sl - neuobičajeni pad ili gomilanje zaliha - neuobičajeno povećanje prometa ili predujmova - kašnjenje plaćanja obveza prema dobavljačima - neisplaćivanje dividendi - nemogućnost poštivanja uvjeta iz ugovora o kreditima - mogući učinci značajnih sudskih sporova 	<ul style="list-style-type: none"> - imao obustavu ili smanjenje obujma proizvodnje - bio u blokadi tijekom i/ili nakon datuma bilance - duže razdoblje korištenja prekoračenja po ziro računu - razročio oročene depozite prije ugovorenih rokova - reprogramirao ili pregovara reprogramiranje obveza - značajni rashodi temeljem zatezних kamata i penala - prodao značajnu dugotrajnu imovinu - obustavio započete investicije - odložio značajno investicijsko održavanje - založio značajnu imovinu - značajno povećao izvanbilančne obveze temeljem danih jamstava, garancija i sl.

Izvor: Rad autora prema Vodiču za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih poduzeća

Utvrđi li revizor događaje ili uvjete koji bude sumnju u sposobnost poduzeća da nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem, odnosno kontradiktornosti u odnosu na ono što se očekuje u vezi s temeljnom računovodstvenom pretpostavkom neograničenosti vremena poslovanja, pribavit će dostatne i primjerene revizijske dokaze za odlučivanje o tome postoji li ili ne postoji značajna neizvjesnost, tj. rizik vremenski neograničenog poslovanja. Reakcija na postojanje značajne sumnje, odnosno navedenog rizika podrazumijeva, osim već spomenutih revizijskih postupaka, poduzimanje i dodatnih revizijskih postupaka.

Značajna neizvjesnost postoji kada je magnituda njezina potencijalnog utjecaja i vjerojatnosti njezine pojave takva da je, prema revizorovoj prosudbi, potrebna primjerena objava vrste i implikacija te neizvjesnosti za fer prezentaciju financijskih izvještaja, ili, u slučaju okvira sukladnosti, za to da financijski izvještaji ne dovode u zabludu (IFAC, 2011.str.173. Pri tome razlikujemo reakcije menadžmenta i revizora u slučaju kada su prepoznati događaji ili uvjeti koji bude sumnju u sposobnost subjekta da nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem značajna neizvjesnost odnosno sumnja, od slučaja kada menadžment nije prepoznao takve događaje i uvjete.

6.1. Reakcije kada su prepoznati događaji značajne neizvjesnosti

Ako su utvrđeni događaji i okolnosti koji mogu stvarati značajnu sumnju u sposobnost poduzeća da nastavi vremenski neograničeno poslovati, nužna je reakcija na prepoznate rizike. Primarno to pretpostavlja primjerenu reakciju menadžmenta na prepoznate rizike, a potom se pretpostavlja i reakcija revizora tijekom revidiranja financijskih izvještaja.

Menadžmentova reakcija podrazumijeva donošenje operativnih planova za rješavanje vremenske neograničenosti poslovanja. Ovisno o prepoznatim događajima, uvjetima i okolnostima takvi planovi uključuju različite strategije za ublažavanje i/ili eliminaciju rizika. Najčešće su to sljedeće reakcije i strategije:

1. restrukturiranje imovine, što podrazumijeva likvidaciju nepotrebne dugotrajne imovine u korist kratkotrajne likvidne imovine,
2. pozajmljivanje novca ili reprogramiranje dugova, kratkoročnih u dugoročne,
3. smanjivanje troškova i odgađanje izdataka,
4. restrukturiranje poslovanja, uključujući i asortiman proizvoda i usluga,
5. povećanje kapitala, dokapitalizacijom, spajanjima i/ili stjecanjima.

Revizorova reakcija u slučaju prepoznatih događaja značajne neizvjesnosti podrazumijeva aktivnosti provjere menadžmentovih operativnih planova za ublažavanje i/ili eliminaciju rizika značajne neizvjesnosti, provjere mogućnosti i izvedivosti budućih radnji. Prema MrevS-u 570., to su sljedeći revizijski postupci:

1. pregledavanje menadžmentovih planova budućih aktivnosti u vezi s njegovom procjenom nastavka vremenski neograničenog poslovanja, sagledavanje je li vjerojatno da će ishod tih planova poboljšati situaciju i jesu li menadžmentovi planovi ostvarivi u danim okolnostima,

- gdje je menadžment sastavio prognozu novčanih tokova i gdje su analize prognoza značajan faktor u razmatranju budućih ishoda događaja ili uvjeta u ocjenjivanju menadžmentovih planova za buduće aktivnosti i to: (a) ocjenjivanje pouzdanosti polaznih generiranih radi prognoze i (b) utvrđivanje postoji li odgovarajuća potpora za pretpostavke na kojima se zasniva prognoza,
- razmatranje jesu li postale dostupne neke činjenice ili informacije nakon datuma na koji je menadžment obavio svoju procjenu, i
- zahtijevanje pismene izjave menadžmenta i, gdje je odgovarajuće, onih koji su zaduženi za upravljanje, u vezi s njihovim planovima za buduće aktivnosti i izvedivošću tih planova.

6.2. Reakcija u slučaju izostanka procjene značajne neizvjesnosti

U slučaju gdje menadžment nije obavio procjenu sposobnosti poduzeća za nastavak vremenski neograničenog poslovanja, odnosno kada je izostalo prepoznavanje događaja i uvjeta koji bude sumnju u sposobnost poduzeća da nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem te nije sastavio operativni plan za rješavanje pitanja vremenske neograničenosti poslovanja, reakcija revizora podrazumijeva zahtijevanje da menadžment obavi svoju procjenu, nakon čega se poduzimaju revizorski postupci prikazani u prethodnom poglavlju.

Također, kada postoje indicije da nije prikladna primjena temeljne računovodstvene pretpostavke neograničenosti vremena poslovanja, reakcija revizora podrazumijeva provjeru je li menadžment poduzeća:

- procijenio ili pribavio procjenu tržišne vrijednosti imovine čijom bi se prodajom mogla osigurati sredstva neophodna za nastavak vremenski neograničenog poslovanja,
- pribavio dokaz financijskih institucija da će nastaviti financijski pratiti poslovanje poduzeća i osiguravati dostatne izvore financiranja,
- pribavio dokaze od drugih subjekata, primjerice vlasnika ili poslovnih partnera da će potpomognuti nastavak poslovanja poduzeća sukladno pretpostavci neograničenosti vremena poslovanja,
- informacije o navedenom odgovarajuće objavljene u financijskim izvještajima.

7. IZVJEŠTAVANJE

Temeljem prikupljenih revizijskih dokaza, revizor će zaključiti postoje li, po njegovoj prosudbi, značajne neizvjesnosti u vezi s događajima i okolnostima, koje pojedinačno ili skupno, mogu stvarati značajnu sumnju u sposobnost poduzeća da nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem. Značajna neizvjesnost podrazumijeva učinak koji dovodi u pitanje fer prezentaciju financijskih izvještaja odnosno i korisnike financijskih izvještaja u zabludu o financijskom stanju, rezultatima poslovanja i mogućnosti nastavka vremenski

neograničenog poslovanja poduzeća. Sukladno primjerenoj objavi pretpostavke vremenske neograničenosti poslovanja u financijskim izvještajima, revizor će izraziti svoje mišljenje o tim financijskim izvještajima.

Ako je primjerena objava dana u financijskim izvještajima, revizor će izraziti pozitivno mišljenje i uključiti odjeljak za isticanje pitanja u revizorovo izvješće kako bi istaknuo postojanje značajne neizvjesnosti i skrenuo pozornost na bilješku u financijskim izvještajima koja objavljuje pitanja u vezi s vremenskom neograničenosti poslovanja.

Ako primjerena objava nije dana u financijskim izvještajima, revizor će izraziti mišljenje s rezervom ili negativno mišljenje, već prema tome što je odgovarajuće s relevantnim MrevS-om 705. te u svom izvješću na primjeren način istaknuti da postoji značajna neizvjesnost u vezi s mogućnosti nastavka vremenski neograničenog poslovanja.

Ako su financijski izvještaji sastavljeni primjenom pretpostavke vremenski neograničenog poslovanja, ali prema revizorovoj prosudbi nije primjerena menadžmentova primjena pretpostavke vremenski neograničenosti poslovanja u financijskim izvještajima, revizor će izraziti negativno mišljenje.

U slučaju da menadžment ne želi napraviti ili proširiti svoju procjenu kada to revizor od njega zahtjeva, kao i u slučaju ako postoji značajno kašnjenje u odobravanju financijskih izvještaja od strane menadžmenta ili onih koji su zaduženi za upravljanje nakon datuma financijskih izvještaja, u slučaju da bi to kašnjenje moglo biti povezano s događajima i uvjetima u vezi s procjenom nastavka vremenski neograničenog poslovanja, revizor će obaviti dodatne revizijske postupke koje smatra nužnim te razmotriti učinak na revizorov zaključak u vezi s postojanjem značajne neizvjesnosti nastavka vremenski neograničenog poslovanja poduzeća.

8. ZAKLJUČAK

Temeljna računovodstvena pretpostavka pri sastavljanju financijskih izvještaja jest vremenska neograničenost poslovanja poduzeća. To podrazumijeva da menadžment sastavlja financijske izvještaje pod pretpostavkom da će poduzeće nastaviti s poslovanjem u doglednoj budućnosti bez namjere ili potrebe likvidacije, značajnog smanjenja opsega poslovanja ili traženja zaštite od vjerovnika sukladno zakonskim propisima. Pri sastavljanju financijskih izvještaja obveza menadžmenta jest da procijeni postoje li stanja, događaji, okolnosti ili uvjeti koji predstavljaju značajnu neizvjesnost, odnosno pobuđuju sumnju u sposobnost poduzeća da nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem. Ako takva sumnja postoji, zadaća menadžmenta jest da sastavi primjereni operativni plan kojim će ublažiti ili eliminirati utjecaj takvih čimbenika na financijska izvješća.

Odgovornost revizora jest da tijekom revizije financijskih izvješća izrazi svoje mišljenje i u odnosu na primjenu pretpostavke vremenski neograničenog poslovanja pri sastavljanju financijskih izvještaja. Time se postiže objektivizacija tih izvještaja i sigurnost zainteresiranih korisnika za fer prezentaciju financijskih izvještaja, uključivši i mišljenje da su sačinjena uz pretpostavku vremenske neograničenosti poslovanja. U tom postupku revizor analizira

financijske izvještaje proteklog razdoblja, planske financijske izvještaje za naredno razdoblje i zadnje raspoložive financijske izvještaje nakon datuma bilance, kako bi stvorio svoje zaključke u kojoj su mjeri pretpostavke vremenski neograničenog poslovanja realno utemeljene temeljem financijskih informacija. Također, revizor razmatra i druge čimbenike značajne za procjenu vremenski neograničenog poslovanja. Postupci menadžmenta i revizora u procijeni pretpostavki vremenski neograničenog poslovanja detaljno su prikazani, kao i njihova međusobna interaktivnost, što podrazumijeva reakcije menadžmenta na prepoznate značajne rizike od utjecaja na vremensku neograničenost poslovanja i njihovu reakciju na te rizike, kao i revizorove reakcije i postupke u slučaju kada je menadžment prepoznao i procijenio značajne neizvjesnosti i rizike, odnosno kada je izostala njegova procjena značajne neizvjesnosti i odgovarajuće mjere za ublažavanje ili otklanjanje prepoznatih rizika.

Na primjeru financijskih izvještaja odabranog poduzeća metaloprerađivačke djelatnosti može se zaključiti kako rezultati dobiveni financijskom analizom u znatnoj mjeri pružaju ocjenu o sposobnosti poduzeća da nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem. Na to ukazuje njegova kvalitetna bilančna struktura prikazana kroz rezultate horizontalne i vertikalne financijske analize. Također svi pokazatelji financijskog stanja su znatno iznad standardnih i ukazuju na stabilnost poduzeća i realnu mogućnost nastavka poslovanja. Dodatno je to potvrđeno i Altmanovim Z-score sintetičkim pokazateljem koji svojom visinom potvrđuje zaključak da je riječ o poduzeću kojem u budućem razdoblju ne prijete financijski problemi, stečaj i likvidacija.

Konačno, budući da je cilj ovog rada bio prikazati reviziju financijskih izvještaja, zaključno su prezentirana i moguća mišljenja revizora utemeljena na prikupljenoj dokumentaciji u postupku revizije. Nakon procjene prihvatljivosti menadžmentove primjene pretpostavke vremenske neograničenosti poslovanja pri sastavljanju financijskih izvještaja i razmatranja postoje li značajne neizvjesnosti vezane uz sposobnost poduzeća da nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem, revizor tijekom obavljanja revizije može utvrditi da je pretpostavka vremenske neograničenosti poslovanja prikladna u kojem je slučaju njegovo mišljenje pozitivno, može utvrditi da je prikladno, ali postoji značajna neizvjesnost, u kojem slučaju je njegovo mišljenje pozitivno s rezervom ili može utvrditi da je pretpostavka vremenske neograničenosti poslovanja neprikladna, u kojem slučaju je njegovo mišljenje negativno.

AUDIT OF TIME UNLIMITED OPERATIONS

Željko Tintor, MSc. Econ., senior lecturer
RETRA d.o.o. for auditing and business consulting
Lastovska 6., 10000 Zagreb, Croatia
Phone: +385 91 6159 292, e-mail: retra@zg.htnet.h

ABSTRACT

All companies at the end of the business year, regardless of its size, are required to prepare basic financial statements, Balance Sheet that presents their financial position, Profit and Loss Account showing the results of operations in the accounting period and Notes to the financial statements which further clarify detailed reports. Medium-sized companies are also required to prepare a Cash Flow Statement, and large enterprises are required to prepare a Statement of Changes in Equity. The assumption of indefinite operation is fundamental for the preparation of financial statements. The assumption of indefinite operation implies that the company will continue to operate in the foreseeable future without the intention or need of liquidation, significant reduction of the scope of business or seeking protection from creditors in accordance with legal regulations. The report prepared in this way, apart from the owners, is interesting to workers as a guarantee of employment, business partners as a guarantee of business continuity, banks as a guarantee of loan repayment and investors as a guarantee of potential investment. Therefore, it is important to objectify and confirm whether the management has applied the stated assumption of indefinite operations in preparing the financial statements. This is the task of an independent audit of financial statements, which includes auditing management's assessment of the company's ability to continue as a going concern. This means that during the audit of financial statements, the auditor will pay special attention to identifying events that could raise significant doubt as to whether management has assessed the company's ability to continue as a going concern and to what extent its assessment is realistic, that is, to determine whether management has identified events and circumstances that may cast doubt on the entity's ability to continue as a going concern. In this procedure, the auditor will apply standard audit methods and analysis, but also special procedures aimed at objectifying and confirming the company's ability to continue with indefinite operations. This paper is devoted to presenting the auditor's objectives, his procedures in obtaining relevant evidence to determine whether there is significant uncertainty about events that may affect the company's ability to continue as a going concern. Accordingly, the auditor has the obligation and responsibility to express his opinion in the auditor's report, so that all interested parties have knowledge of the fact that the presented financial report was prepared under the assumption of indefinite operations.

Keywords: financial statements; indefinite operations; audit; auditor's report

LITERATURA

1. Dražić Lutlisky, I., Gulin, D., Mamić Sačer, I. Tadijančević, S., Tušek, B., Vašiček, V., ... i Žager, L. (2010). Računovodstvo. Zagreb: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika.
2. Gulin, D. (2008). *Primjena HSFI-a s poreznim propisima*. Zagreb: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika.
3. Gulin, D., Tušek, B. i Žager, L. (2014). *Poslovno planiranje, kontrola i analiza*. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika.
4. Hrvatska Revizorska Komora (2011). *Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih subjekata*. Preuzeto s [http://www.revizorska-komora.hr/pdf/MRevS/VOLUME%20%20KONACNO%20\(2\).pdf](http://www.revizorska-komora.hr/pdf/MRevS/VOLUME%20%20KONACNO%20(2).pdf)
5. Međunarodni revizorski standard 570 (2016). *Vremenska neograničenost poslovanja*. Preuzeto s [http://www.revizorska-komora.hr/pdf/MRevS/2015%20IAASB%20Handb%20MRevS%20570%20\(izmijenjen\).pdf](http://www.revizorska-komora.hr/pdf/MRevS/2015%20IAASB%20Handb%20MRevS%20570%20(izmijenjen).pdf)
6. Međunarodni standard financijskog izvještavanja (2014). *Službeni list Europske unije: zakonodavstvo*, 57. Preuzeto s <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2014:284:FULL&from=SV>
7. Meigs, R. i Meigs, W. B. (1999). *Računovodstvo - temelj poslovnog odlučivanja*. Zagreb: Mate
8. PZR-01 (2013). *Vremenska neograničenost poslovanja*. Zagreb: Hrvatska revizorska komora
9. Tintor, Ž. (2014). *Analiza financijskih izvještaja*. Zagreb: Školska Knjiga
10. Zakon o računovodstvu NN 78/15, 120/16, 116/18 i 42/20.
11. Žager, K., Mamić Sačer, I., Sever, S. i Žager, L. (2008). *Analiza financijskih izvještaja* (2. prošireno izd.). Zagreb: Masmedija.